

lyet Bernard Naudin rajzolt volt, szándékosan archaikus és formában nem eléggé megállapodott. Miután eddig csak mintanyomtatványt láttunk belőle, teljes véleményét még nem alkothattunk róla, annál kevésbé, mert a mintanyomtatvány tipográfikus szempontból igazán nem kifogástalan.

A közönséget igazán érdeklő törekvések csak az egyszerűséget kereső kísérletek lehetnek, amelyekben az író és rajzoló tehetségén kívül érezhető lesz egy olyan ember szelleme is, ki alaposan ismeri a könyvnyomdászat minden csinját-binját. Az ilyen könyvnyomdász nem sokat kell hogy törődjék majd az új találmányokkal, a könyv számára ezek nem hoznak semmit, a fotótipia és a hengeresprésséki elegendők. A hengeresprést tökéletes szabotossága és gyorsasága miatt kell alkalmazni, a fotografikus klisé pedig akkor, amikor az illusztráló művész nem maga vési fába vagy rézbe rajzait, mert mindig többet ér a fényképlisé hideg pontosságára, mint a fametsző interpretációja.

Reméljük, hogy a jövő könyvei sokban el fognak térni a maiaktól. A rajzok összefoglalják majd ama fejezeteket vagy verseket, amelyeknek díszítésére hivatva vannak és általában nem fognak könyveket illusztrálni, hanem csak dekorálni. Az illusztráció és deko-

ráció között óriási a különbség. Az illusztráció azt akarja kifejezni, amit az olvasó nem ért meg, avagy amiről feltételezik, hogy nem érti meg, ami az olvasóra nézve sértő, és viszont kissé hivalkodásra valló az illusztrátor részéről, míg a dekoráció csak arra törekszik, hogy kellemesebbé, tetszetősebbé tegye a könyvet.

Az utolsó esztendő illusztrátorai közül, hadd említsem meg Bellery-Desfontaine-t, aki méltó hírnevére és akinek többet köszönhetünk, mint sokan gondolják, Steinlent, ki igazán rendkívüli jelesség volt. Huart szépen illusztrálta Balzac-ot. A legifjabb nemzedékből Maxim Dethomas, Charles Guérin, Dresan, Louis Sue, P. de Segonzac, Roubille, Trebout, Jon. Gordoni, L. A. Moreau, Maril, Laurencin és még egynéhányan, kiknek nevére hirtelen nem emlékezünk, napról-napra fejlődnek.

Még csak arra kérjük az olvasót, bocsássa meg nekünk, hogy ilyen rosszul fejezzük ki eszméinket, amelyekkel pedig tisztában vagyunk, mert néhány év óta már a könyvnyomdászat művészetének szenteltük életünket. De hogy szabadon mondassuk el álmainkat és fájdalmainkat a régi és modern könyvekről, oly sok helyre volna szükségünk, hogy itt alig találunk eleget a legszükségesebbek számára.

HENRI CLOUZOT: VAS, BRONZ ÉS MÁΣ FÉMEK.

francia iparművészet összes ágai között talán a megmunkált fémeké az, amelyik a legőszintebben vette át az új formákat és fogadtatta el őket a közönséggel. Ennek okait könnyű megmagyarázni. Míg szokásaink, erkölcsaink,

ruházatunk nem változtak 1789 óta annyira, hogy ne foglalhatnánk helyet egy XVI. Lajos idejéből ránk maradt karosszékben vagy ne írhatnánk egy empire íróasztalon, addig tudományos fejlődésünk megajándékozott bennünket az automobilokkal, a liftekkel, a villamos világítással, a telefontal és még sok más új eszközzel, amelyek mind új formák után kíváncznak. Természetes tehát, hogy ez új találmányokat formában kifejező iparművészek, a régi stílusok alkalmazásával való rövid kísérletezés után, új és eddig nem látott modelleket igyekeztek előállítani. Ennek tulajdonítható a kovácsolt vas, a cizellált bronz, a vágott és domborított réz gyors diadala a francia társadalomban.

A XVIII-ik század ismert mesterművei után a kovácsművészet hanyatlásnak indult. A múlt század elején a kovácsolt vas széles csavarodásait a divatos etruszk, görög, római vagy pompéi-i stílus számára frivolnak találták, túl könnyűnek, túlszabadosnak. Később pedig a vasöntés elterjedésével, az építészek a dekoratív vasmunkákat készen kapták és viszont a csodált régieket könnyen sokszorosították. Az öntés olcsósága és könnyen kezelhetősége szintén hozzájárult annak gyors népszerűségéhez. Az utána következő és a galvanikus sokszorosítások uralma idején, vagyis jóformán az egész XIX. század folyamán, a vasművészet, mint művészet veszendőbe ment. Mikor azután egynéhány jószándékú építész erkélyek, lépcsőkarfák számára ismét szép és jó anyagot keresett, arra a szomorú tapasztalatra jutott, hogy nincsenek kovácsok.

A fémipar-renaisszánsza az 1899-iki világkiállítás ideje körül kezdődött és az 1900-iki idején már jóformán fénykorában volt. Tökéletes logikával két egymással ellentétes áramlatot követve alakult ki. A modern művészet-hez fordult új vonalakért és formákért, a

technika dolgában pedig visszatért az elmúlt idők tradícióihoz és az újdonsült műkovácsok, a műhely tűzében, maguk vették kezükbe a kalapácsot. Úgyes kezük alatt az anyag valóságos átváltozáson ment át. A hideg, banális és súlyos öntvények helyett, ismét megjelent a vas, amely még magán viselte a kalapácsütések nyomait.

Ez volt a kezdet heroikus korszaka, egyúttal korszaka a modern stílusért folyt keserves harcoknak, korszaka a csípő kritikáknak, az olcsó tréfáknak, valamint az ügyetlen túlzásoknak, a „galandférges”, „makaronis”, nyúl-ványos mofvumoknak. A vas sem tudta elkerülni e ragályt, de még a legrosszabb időkben is

megőrzött valami nyugodt méltóságot, amelyet az iparművészet más ágaiban ezidőtájt hiába kerestünk volna. Ezt a nagyértékű tulajdonságot főleg annak köszönhetjük, hogy mintáit nem egyedül iparművészeti rajzoló fantáziája szülte, hanem gyakran építészek állapították meg, minek folytán szerkezetben jók, céljuknak kitűnően megfelelőek, és formában kifogástalanul logikusak voltak. A Petit és Grand Palais ajtai, rácsai, valamint az Union des Arts Décoratifs pavillonjai e korszakról jó képet adnak. Ezen úgyszólván klasszikus

modellek mellett, melyek a második császárság alkotásaitól sokszor csak alkalmazásukban és szép anyagukban különböznek, a szeszélyes és elkínzott formák valóságos viruló erdeje burjánzott fel, amelyhez mintául a fauna és a flóra szolgált és bár ezekben is voltak bájos részletek, talán éppen a túlbőség, a túlterhelés volt a legnagyobb hibájuk. Hogy a régi stílusok megszokott akanthusait, volutáit, arabeszkjeit elkerüljék, válogatás nélkül kovácsoltak össze articsókát, fenyőtobozt, útilaput és majdnem természetes

virágokat tűztek szerkezeteikre. Az asztalosokat utánózva, a kovácsok kalapácsai alól nenuphar-gyertyatartók, mákvirág-lámpák kerültek ki.

Mai kovácsaink már lecsendesültek. Élünkön E. Brandt-tal és Szabó Bélával, megint elérték a régi francia kvalitásokat, a könnyűséget, a világosságot, és a jó ízlést. A dekoráció túlbőségéből, a díszításhalmazból csak a lényegét tartották meg. Csak annyit adnak ma már, amire éppen szükség van. Ez az előkelő mértékletesség a kovácsolt vasat a modern dekoráció egyik elsőrangú tényezőjévé teszi. — Nemcsak a modern építésznek van rá elkerülhetetlen szüksége, de meghódította a

Jaulmes.

lakást magát is, ahol meleg és matt tónusa kitűnően illik a divatos, világos berendezésekhez. A modern lakásban, a vasnak mindenestre kemény versenytársa a cizellált és aranyozott bronz. Fájdalom azonban, a francia bronzgyárosok, bár végtelen gondot fordítanak a gyártásitechnikára, csökkönyösen ellenszegülnek a modern iparművészetnek. Egynéhány az újért, az eredetiért hozott áldozat után, visszatértek a régi stílusok utánzásához.

Természetesen akad számos kivétel. A dekoratív szalonok mindegyikéből került már

egynéhány bájos új darab. Kis számuk azonban eltűnik az utánzatok özönében. A bronz reneszánszához hiányzanak a művészek, akik egyúttal mesteremberek. A bronztárgyak készítése nagy berendezést kíván, sok munkabért és tőkebefektetést, amire csak tőkegazdag gyárosok képesek. Iparművészek, mint Dufréne, építészek mint Th. Lambert kénytelenek hozzájuk fordulni, ha terveiket el akarják készíttetni. A gyárosok meg is csinálják, amit a modern művészet nevében követelnek tőlük, de áruba csak a

Louis Sue.

régiekről készült hatalmas kópiahalmazt bocsátják. Világítóeszközeinknek, ha nem is tökéletes, de legalább elfogadható mintája még a jövő zenéje, és a külföld úgy látszik ezen a téren nem előzte meg Franciaországot. A lángkoronák, a kupolaformájú függőlámpák és másfajta luszterek inkább eredetiségre, és talán bizarrságra törekednek, mint a jól megtalált formák harmóniájára. Ugyanezt elmondhatjuk a kandalló díszítéséről is.

És a bútordíszítő bronzok? Bizonyos, hogy túlrítkán találunk velük; de nem a bronzkészítők hibájából. A modern iparművészek ugyanis majdnem teljesen száműzték a bronzot. Ez a szép öntött aranydíz, amely oly meleggé, oly gazdagga és oly kellemessé teszi a bútort, ha mértékletesen és ízléssel van elosztva, majdnem eltűnt a

bútorzatról. Alig-alig látunk egy kis sávot az íróasztal vagy vitrina lábán, egynehány kulcslyukkeretet, fiókgombot. Hogy fejlődhetett volna ki ilyen körülmények között a modern bútordíszítő bronz? Meg kell elégednünk azzal, hogy szerény szerepkörében, formái szépek és eredetiek.

Amennyi teret a bútordíszítésben a bronz vesztett, ugyanannyit nyert a réz. A régi asztalosok, André Bouille kivételével, sohase használták a rézet. A bútoroknak rézzel való díszítése korunk újítása. Különösen új és eredeti a kivágott réz; Schiederker munkái, amelyek a rézművesség legjobb korszakaira emlékeztetnek, tökéletes megmunkálásukkal és anyaguknak egészséges megértésével. El kell ismernünk, hogy a réznél semmiféle fém nem illik jobban a modern interiőrök előkelő és komoly tónusához.

A fém művészetében, inkább mint bárhol egyebütt, az első hely azokat a mestereket illeti meg, akiknek kivételes tehetsége megengedi, hogy alkotásaiknak úgy terveit, mint kivitelét személyesen eszközölhessék, mint Emile Róbert, Brandt, Szabó, Guillerey, Schenk, Schiederker. Ezek mellett azonban szólnunk

kell a modern építészekről, mint Plumet, Binet, Sorel, Bouwens, Lecoœur, Meyer, Herbscher, Saywage, Genuys, Ventre, Guimard, Laudry, Chedanne, akik elődeik mintájára nem elégednek meg azzal, hogy épületeik terveit adják, hanem maguk rajzolják meg a legcsekélyebb részleteket is. Ugyancsak itt említendőek meg azon iparművészek Dufrène, Follot, Lambert, Majorelle, Selmersheim és még sok más, kik nem szorítkoznak egyedül a bútorasztalos anyagára, hanem el-sajáttítanak minden ipari technikát és egyaránt komponálnak a vas és bronz, valamint a tapéta és papirkárpitgyáros számára, és akiknek rajzai mindig eredetiek és céljuknak megfelelők. Ide sorolandók az illusztrátorok is, Bellery-Des Fontaines, ki nek halálát máig gyászolja a francia iparművészet, E.

Carlègle.

Grasset, kinek tehetsége úgyszólván enciklopedikus és szinte vezérli korunk művészi újjászületését. Ő többet tett a modern francia fémiparért, mint bárki más. Már 1906-ban kiadott egy füzetet „Ouvrage de feronnerie” címen, nagyszerű ajándékot nyújtva vele a tervezés szegényeinek. Kívánatos volna, hogy ezt a gesztusát mások is kövessék és hogy nagyértékű füzetek első könyve legyen a még megalkotandó „Modern féműves könyvtárának”.

Még sok művészt kellene megemlítenünk, sok műről beszélnünk. Azt hisszük azonban, hogy eleget mondtunk annak bizonyítására,

hogy a fémek művészetében, valamiként az iparművészet más ágaiban, Franciaország ismét elfoglalta azt a „place d'honneur”-t, amely multjánál jogva megilleti. Kétségkívül megelőzték más országok

De a mozgalom nálunk is megindult, és ha másutt szorosabb fegyelmet, a dekoratív formanyelvet illetőleg nagyobb egyetértést, egy szóval karakterizáltabb „modern stílust” találunk is, sehol se találunk több eredetiséget, könnyedséget és jó ízlést.

Drésa.